

6. Põllumajandusharidus ja -teadus, nõustamine

6.1. Põllumajanduslik haridus

Põllumajanduslik kõrgharidus

Helena Tabur-Jõgi

2004. a lõpetas Eesti Põllumajandusülikooli (EPMÜ) statsionaarse õppe 382 ja kaugõppe 87 põhiõppe üliõpilast. Kaitsti 47 magistri- ja 8 doktoritööd. 2004. a toimus vastuvõtt 26 erialale. Avaldusi 418 riigitellimuslikele kohtadele laekus 3 405. Neile kohtadele oli konkurss 8,15 soovijat ühele kohale. Populaarseimad erialad olid jätkuvalt kinnisvara planeerimine (konkurss 23,20), loodusvarade kasutamine ja kaitse (konkurss 20,81) ja maastikuarhitektuur (konkurss 18,44). 2004. a novembrikuu seisuga õppis EPMÜ-s kokku 4 708 tudengit, neist põhiõppes riigitellimuslikel kohtadel 1 884, riigitellimusvälistel kohtadel 962, kaugõppes 1 167, õpetajakoolituses 13, magistriõppes 469, doktorioõppes 158 üliõpilast. Välismaalasi õppis EPMÜ-s 55.

2004. a esitati EPMÜ-le riiklik koolitustellimus 263-le põhiõppe lõpetajale järgnevatel õppesuundadel:

- põllumajandus, metsandus ja kalandus – 80
- keskkonnakaitse – 34
- tehnikaalad – 51
- tootmine ja töötlemine – 15
- arhitektuur ja ehitus – 53
- veterinaaria – 25
- bioteadused – 5

Riiklik tellimus õpetajakoolituse osas oli 10, 4+2 magistriõppe osas 61 ja doktorioõppe osas 18 lõpetajat. 2004. a alustati uute doktorioõppekavade koostamist, milles nähakse ette ühisõppe osa suurenemist.

Kavas on luua ja osaleda doktorikoolide töös ning arendada välja magistri- ja doktorioõppekavasid koos Balti- ja Põhjamaade ülikoolidega.

Põllumajanduslik kutseharidus

Maarja Normak

2003/2004 õppaastal õppis põllumajandusega seotud erialadel haridus- ja teadusministeeriumi andmetel 1 839 õpilast. Kutsekeskhariduse põhikooli ja keskkooli baasil omandasid 234 lõpetajat. Peale selle omandasid kutsehariduse kutsekoolides 82 noort aianduse, maastikukujunduse, põllumajanduse ja kalandusega seotud erialal. Kõige enam oli kutsekeskharidusega lõpetajaid aianduse erialal 64, toiduainete erialal 37, põllumajanduse erialal 27, maamajanduse erialal 24 ja metsamajanduse erialal 21.

Koostöö tõhustamiseks haridus- ja teadusministeeriumiga põllumajandusliku kutsehariduse alal kirjutati kahe ministri poolt 26. augustil 2004. a alla "Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Põllumajandusministeeriumi vaheline koostööprotokoll aastateks 2004–2008". Ministeeriumid peavad vajalikuks jätkata koostööd parimate lahenduste leidmiseks ning seeläbi põllumajandusliku hariduse ja teaduse kõrge kvaliteedi tagamiseks.

Põllumajandusministeerium korraldas konverentsi "Põllumajandusalane kutseharidus arenguteel", mille eesmärgiks oli huvigruppide seisukohtade ja ettepanekute selgitamine põllumajandusliku kutsehariduse osas ja edasise arengu küsimustes.

2004. a jätkas ministeerium koostööd Maaelu Edendamise Sihtasutuse ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga, et maksta põllumajanduserialadel õppivatele õpilastele stipendiumi. Stipendiumi suurus sõltub õpilase õppe- edukusest ja ulatus olenevalt erialast kuni 1000 kroonini kuus.

Põllumajandusvaldkonna kutseõppeasutuste õpilaste ja noortalunike vahel korraldati kutsevõistlusi.

6.2. Põllumajanduslik teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon

Helena Tabur-Jõgi

21. detsembril 2004. a kinnitas valitsus riikliku programmi "**Põllumajanduslikud rakendusuuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008**". Põllumajandusministeerium on esimene ministeerium, kes on vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele välja töötanud rakendusuuringute rahastamiseks vajaliku riikliku programmi. Programmi eelarve kogumaksumus 2004. a oli 20,5 mln krooni, vastavalt koalitsioonilepingule peaks see number

olema aastatel 2005–2008 kuni 44 mln krooni aastas. 2004. a rahastati kokku 18 rakendusuringute projekti, mis selgitati välja konkursi teel.

Eelarve jagunemine 2004. a (kulud miljonites kroonides)

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala instituudid	13,2
Ülikoolid, väljaspool Põllumajandusministeeriumi valitsemisala asuvad instituudid ja ettevõtted	7,3

Esitatud taotlused läbisid ekspertiisikomisjonide ning põllumajandusteaduste nõukogu arutelude tiheda sõela.

Rakendusuringuid tehti valdavalt EPMÜ teadlaste poolt, näiteks aianduse, taimebiotehnoloogia, taimekaitse, toiduohutuse, loomakasvatuse (sh nakkus- ja sisehaigused, sigimisbioloogia, söötmine) ning ökofüsioloogia valdkondades.

EPMÜ teadus- ja arendustegevusest moodustasid 2004. a ligikaudu kaheksandiku Põllumajandusministeeriumi tellitud tööd (sh rakendusuringud, käsi- raamatute koostamised, koolitused, spetsiifilised lepingud jm) kogusummas 8,62 mln krooni.

Põllumajandusministeeriumi poolt rahastatavad põllumajanduslikud rakendusuringute ja arendustegevuse projektide ülevaated on kättesaadavad Eesti teadus- ja arendustegevuse infosüsteemis (<http://www.eris.ee>).

Jõgeva Sordiareetuse Instituut (Jõgeva SAI)

Instituudi teadus- ja arendustegevuse eesmärk on põllumajandustootmise efektiivsuse ja konkurentsivõime suurendamine ning põllumajandussaaduste kvaliteedi parandamine uute sortide aretamise ja kasutuselevõtu kaudu.

Instituudis töötab 120 inimest, neist 23 teaduslikku töötajat keskmise vanusega 46 aastat. Doktorikraadiga teadureid on 9, magistrikraadiga 8, EPMÜ doktoriõppes õpib 7 ja magistriõppes 2 teadustöötajat.

Põllumajandusministeeriumi tellimusel tehti 2004. a järgmisi rakendusuringuid:

- tera- ja kaunviljade, õlikultuuride, kartuli, köögiviljade ning söödakultuuride sordiareetuse ja -paranduse ning sordiaagrotehnik ja seemnekasvatuse alased rakendusuringud;
- agrometeoroloogiliste prognooside ja kokkuvõtete koostamine;
- veebipõhise taimekaitsealase nõustamissüsteemi arendamine ja rakendamine;

- koekultuurimeetodite rakendamine sordiaretuses.

Koordinaatorina osaleti riiklikus programmis “Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2002–2006”.

Osaleti 3 Eesti Teadusfondi grandid ja haridusministeeriumi sihtfinantseeritava teema “Säästva põllumajanduse tarbeks aretatavate põllukultuuride saagikuse, saagi kvaliteedi ja haiguskindluse vahelised seosed ja pärandumine” täitmisel, EL-i 6. raamprogrammi projektide “Põldoa aretus säästvale põllumajandusele (EUFABA)” ja “Euroopa kartuli-lehemädaniku alane koostööorgustik (EUCABLIGHT)” elluviimisel ning Eesti-Hollandi projektide täitmisel.

Finantseerimine 2004 (kroonides)

Põllumajandusministeeriumi rakendusuringud	6 483 000
ETF grandid	189 000
Sihtfinantseerimine	1 356 000
Lepinguline uurimistöö	702 000

Eesti Maaviljeluse Instituut (EMVI)

EMVI-s on 6 teadus-arendustöö osakonda (agroökoloogia, põllukultuuride, taimekaitse, rohumaade ja mehhaniseerimise osakond ning põllumajandustehnika katselabor). 2004. a töötas instituudis 59 töötajat, sh 31 teadurit (3 põllumajandusdoktorit, 2 tehnikadoktorit, 10 põllumajandus-, 3 tehnika- ja 3 majanduskandidaati ning 4 magistrtrit. EPMÜ-s on magistriõppes 4 teadurit, agronoomi ja inseneri ning doktoriõppes 2 tehnikamagistrtrit).

2004. a tehti instituudis uurimis-arendustöid põllumajandusministeeriumi poolt tellitud 19 töö, Eesti Teadusfondi 5 grandid, EL-i 1 projekti ja Eesti firmade 34 projekti raames.

Finantseerimine 2004 (kroonides)

Põllumajandusministeeriumi rakendusuringud	7 165 500 krooni (ilma katseasjanduse nõukogu rahata)
ETF grandid	565 000 krooni
Sihtfinantseerimine	0
Lepinguline uurimistöö	1 219 000 krooni

2004. a uurimistulemuste ja soovitustega põllumajandustootjatele mullaharimise, külvi, väetamise, taimekaitse, saagi koristamise, koristusjärgse töötlemise, säilitamise, esmase töötlemise ja kasutamise ning söödatootmise agro- ja masinatehnoloogiate alal saab tutvuda EMVI kodulehel www.eria.ee

Raamatutes, ajakirjades ja ajalehtedes avaldati 2004. a kokku 69 artiklit, koostati 42 EMVI infolehte, korraldati 4 õppepäeva ning konverentsidel ja õppepäevadel esineti 73 ettekandega.

6.3. Nõuandetegevus

Merry-Aart Jürjado, Ove Põder

Nõuandetegevuse eesmärgiks põllumajanduses on olla vahendajaks põllumajandusteaduse ja põllumajandustootjate vahel, informatsiooni loojate (seadusandlus, toetused) ja selle tarbijate vahel. Usaldusväärne nõuanne loob eelduse teha tootmises häid otsuseid. Nõuande viivad tootjateni enamasti põllumajandusnõustajad e konsulendid.

Hetkel on Eestis 109 atesteeritud konsulenti. 2004. a toimus konsulentide atesteerimine viimast aastat. Aasta lõpul töötati Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutuse (Kutsekoja) poolt välja konsulendi kutsestandard. Toiduainetööstuse ja Põllumajanduse Kutsenõukogu poolt kinnitati konsulendi kutset omistavaks asutuseks Jäneda Õppe- ja Nõuandekeskus. Tööle on rakendatud konsulendi kutsekomisjon, kes töötab välja kutsekomisjoni tegevusstatuudi, kus on fikseeritud kutsekomisjoni vastutus, õigused, koosseis, moodustamine, töökord, pädevus ning kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja omistamise kord. 2005. a algab konsulentide kutseomistamine, mis on aktsepteeritav ka teistes EL-i maades.

Nõuandesüsteemi tuleb vaadelda kui lüli õppetöö korralduse, teadusuuringute, seadusloome ning tegevuspõllumajanduse vahel, kus kogu vajalik informatsioon jõuab nõustajate kaudu tegevuspõllumeheeni.

2004. a arenesid edasi teabekeskused, mida suunab Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (www.pikk.ee). Maakondades tegutsevad, tootjate organisatsioonidega integreeritud teabekeskused tegelesid toetuste taotlejate nõustamisega, abistasid maade deklareerimisel, edastasid olulist ja kiiresti muutuvat informatsiooni ning alustasid tagasiside kogumist. Konstruktiivseks kujunes nõustajate ja teabekeskuste koostöö PRIA-ga. Enne toetuste vastuvõtmist viidi läbi koolitus vastava ala nõustajatele. Süvenes põllumajandusministeeriumi ja teiste partnerite koostöö teabekeskustega. Põllumajandusnõustajad pakkusid nõuandeteenust nii üksikisikule kui grupile äriplaanide koostamise, tootmiseks vajalike teadmiste jm osas.

2004. a oli põllumajandusliku nõustamise valdkonnas ülemineku aastaks. Toimus RAK-i meetme 3.8 "Nõuande- ja Teabeleviteenuste toetamine" tingimuste väljatöötamine koostöös põllumajandustootjate ja nõustajate esindajatega. 2005. a saab olema esimene, kui Eesti põllumajandustootjatel on võimalus saada nõuande- ja teabeleviteenuste kasutamiseks toetust EL-i struktuurifondide vahenditest. Eelnenud aastatel vähenenud huvi nõuandetoetuse taotlemisel ja kasutamisel ning kohatine rahulolematuus nõuande kvaliteediga kinnitas seisukohta, et tuleb ellu kutsuda maakondlikud nõuandekeskused. Need on kaasatud ühtsesse süsteemi, mis loob paremad võimalused konsulentide täiendkoolituseks, teadus- ja riigiinfo levitamiseks, tootjatepoolse tagasiside kogumiseks ja edastamiseks. Võeti seisukoht, et toetatavat nõuannet saavad RAK-i meetme 3.8 raames osutada vaid tunnustatud nõuandekeskused. RAK-i meetme 3.8 vahenditest on võimalus saada starditoetust oma infrastruktuuri arendamiseks.

Aastal 2005 on RAK-i meetme 3.8 raames võimalus toetada põllumajanduslikku nõuannet aga ka nõuandesüsteemi arengut. Toetama hakatakse individuaalset nõuannet, teabepäevade korraldamist nii maakondlikul kui ka üleriigilisel tasandil. Süsteemi arengut toetatakse nõuandekeskustele antava starditoetuse kaudu.

Kuna 2004. a enam senist riiklikku individuaalnõuandetoetust ei makstud, puudub eelnevate aastatega võrreldav ülevaade nõuandeteenuste turust. Suurem osa aktiivsetest nõustajatest oli hõivatud põllumeeste nõustamisega mitmesuguste toetuste taotlemisel. Näiteks võeti kevadel PRIA poolt lühikese aja jooksul vastu ligi 19 000 üsna keeruka sisuga toetuste taotlust. Sellele pidi aga eelnema tõhus ettevalmistav töö. Lühikese aja jooksul toimusid nõustajate, teavitajate, PRIA ja ministeeriumi ametnike ühised nõupidamised. Nõustajate ja teavitajate abiga koostati 3 600 taotlust.

6.4. Põllumajandusmuuseumide tegevus

Sirje Tamkõrv

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olevad Eesti Põllumajandusmuuseum, C. R. Jakobsoni Talumuuseum ja Eesti Piimandusmuuseum on eestlaste põllumajandusalase ajalookogemuse auväärsed edasikandjad. Muuseumite tegevussuunad on määratletud nende eripäraga.

Eesti Põllumajandusmuuseum

2004. a külastas Eesti Põllumajandusmuuseumi näitusi ja üritusi 76 468 inimest. Aasta jooksul koostati mitmeid ajutisi näitusi: "Sukad, sokid, käpikud", "Lumi ja liug", "Maarjakask – Neitsi pisarapuu", "Heinaaeg", "Kombekad kotid". Jätkati laste ja kooliõpilaste hariduslikke programme "Karjalapse linnukool", "Puutöö AB" ning "Viljast leivani".

Uued rollimängudel põhinevad ettevõtmised "Karjapoiss on kuningas" ja "Villakera-kullakera" kujunesid nõutud programmideks, mida muuseum täiendas 2004. a ja planeerib jätkata ning täiendada 2005 a.

2004. a jätkati 2003. a alustatud eksponaatide arvele võtmist ja kirjeldamist KVIS-süsteemis. 2004. aasta jooksul jõuti sisestada 6 187 museaali andmed ning kujutisi seostati 8 885. 2004. a lõpu seisuga oli sisestatud 15 422 museaali andmed, kujutisi seostatud andmebaasiga 11 462.

Muuseumikogu täienes 2 882 eksponaadiga. Hoiul on kokku 71 009 museaali.

C. R. Jakobsoni Talumuuseum

2004. a algas muuseumile suure üleujutusega ja sellega seonduvalt veskisilla alla kogunenud jää õhkimisega. Töid teostas Kaitseliidu Pärnumaa malev. Sild sai päästetud ja Pärnu jõe vesi, mis üle kallaste ajas, laskus oma sängi tagasi.

2004. a külastas muuseumi 27 652 inimest, neist üksikkülastajaid 18 975, ekskursioonidega 8 677.

Muuseumi teaduslik raamatukogu täienes 113 eksemplari võrra. Katalogiseeriti 55 ajaleheartiklit.

Muuseumi põhifondi suurus on 9410 museaali, neist teaduslikult kirjeldatud 6 862, eksponeeritud 567. Teaduslikku abimaterjali on 3 516 museaali.

Eesti Piimandusmuuseum

Eesti Piimandusmuuseumi aasta märksõnaks oli „külastajad majja“. Alustati jõulise reklaamikampaaniaga, partneriks oli vastloodud Imavere Kõrts. Koostöös anti välja trükiseid, külastati turismimesse ja tehti ühist müügitööd. Korraldati telesaadete avalikke salvestusi jne. Võeti tööle muuseumi pedagoog. Kõigi nende tegevuste tulemusena külastuste arv kahekordistus. Anti välja piimatoitude ja ravimeetodite retseptiraamat. Toimib kogumis- ja arhiveerimistegevus. Säilikute koguarv on jõudnud 51 000 piirimaile. Tööstus-ekspositsiooni täiustamiseks on restaureeritud olulisi seadmeid.